ATATÜRK'ÜN DOKTORU NİHAT REŞAT BELGER**Neslihan BOLAT BOZASLAN¹****Özet**

Mustafa Kemal Atatürk'e siroz teşhisini ilk koyan doktor olan, hastalığı boyunca Yalova'dan başlayıp son anına kadar yanında olan Nihat Reşat Belger, doktor kimliğinin yanı sıra diplomat ve milletvekili olarak da Türkiye Cumhuriyeti'ne hizmette bulunmuş önemli bir isimdir. Paris Barış Konferansı'nda Türk Heyeti adına konuşma yapmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş belgesi olarak kabul edilen Lozan Barış Antlaşması'nda müşavir ve basın sorumlusu olarak görev almıştır. 9. Dönem İstanbul milletvekilliği, Temsilciler Meclisi I. Dönem Devlet Başkanlığı temsilciliği, Kurucu Meclis I. dönem üyeliği görevlerinde bulunarak TBMM'nde de yer almıştır. Bu çalışmada tıpçı, diplomat ve siyasetçi olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi ve sosyal gelişimine önemli katkılarda bulunan Nihat Reşat Belger'in hayatı ve hizmetleri konu edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nihat Reşat Belger, Londra Konferansı, Atatürk'ün hastalığı, Yalova, I. TMM

DOCTOR OF ATATÜRK NİHAT REŞAT BELGER**Abstract**

Mustafa Kemal Ataturk cirrhosis diagnosis Nihat Resat Belger the first time next to putting up the last moment, starting from Yalova throughout the illness, doctors identity, as well as diplomats and lawmakers as it is a prominent name was found in service to the Republic of Turkey. Paris has made a speech on behalf of the Turkish delegation at the peace conference, which is considered the founding document of the Republic of Turkey in the Lausanne Peace Treaty has served as an adviser and press. He also served as a member of the 9th term of Istanbul deputy, the representative of the House of Representatives, the first term of the Presidency, and the first term membership of the Constituent Assembly. In this study, medic, diplomats and Nihat Resat Belger's life significant contribution to the political and social development of the Republic of Turkey as a politician and services are subject.

Keywords: Nihat Reşat Belger, London Conference, Ataturk's disease, Yalova, I. Parliament

Giriş

Nihat Reşat Belger, Mustafa Kemal Atatürk'ün hastalığına siroz teşhisini ilk koyan doktordur. Atatürk'ü hastalığı boyunca yalnız bırakmayan Belger, son anına kadar yanında bulunmuştur (Akçiçek, 2000, 179). Nihat Reşat Bey, Mustafa Kemal'in güvenini kazanmış bir hekim olarak tedavisini üstlenmiş, son döneminde artan sağlık problemlerinden dolayı yaşadığı sıkıntıların bir nebze de olsa azalmasını sağlamıştır.

¹ Öğrt. Gör. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü,
e-posta: bolat@gantep.edu.tr

Başarılı bir doktor olan Reşat Bey, metodik çalışmayı, bilimsel düşünceyi her zaman ön planda tutmuştur. Bunun yanı sıra memleketinin sorunlarına da kayıtsız kalmamış özellikle Türkiye'nin yabancı kamuoyundaki imajının doğru sunulması hususunda çalışmalar yapmıştır. Milli Mücadele döneminde resmi bir görevi olup olmadığına bakmaksızın Ankara Hükümeti'nin fahri temsilcisi gibi çalışmıştır (Rıza Nur, 2008, 55).

Hayatı ve Eserleri

Nihat Reşat Belger, 1881 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Eski Devlet Şurası Temyiz Mahkemesi Reisi Mehmet Reşat Bey, annesi Fikriyar hanımdır. Üsküdar Paşakapı Askeri Rüştiyesinde ilk ve orta öğrenimini gördükten sonra liseyi Askeri Tıbbiye İdadisi'nde tamamlamıştır. 1900 yılında tabip yüzbaşı rütbesiyle Tıbbiyeden mezun olmuştur (Ataç, 2007, 407). Yeni mezun olan genç Nihat Reşat'ın ilk siyasi eylemi bu dönemde olmuştur. Bu olayı Turgut Etingü şöyle aktarır:

“1900 yılı, koyu bir baskı devrine rastlar. Aydın kişilerin peşinde polis dolaşır, zindan ve sürgün vatanseverler için tabii bir uğrak olurdu. Aralarına karıştığı diğer stajiyer tabip arkadaşlarının aylık alamayışları, perişan hayatları, kendisi için, gittikçe derinleşen bir üzüntü olmaya başladı. Nitekim aylıklarını olsun zamanında almak endişesiyle, genç tabiplerin anlaşılarak yaptıkları ilk protesto gösterisine, maddi durumu iyi olmasına rağmen, Nihat Reşat da katıldı. Tabii bu hareketin sonucu hapis veya sürgün olabilirdi. Daha İstanbul'dan dışarı adımını atmamış olan genç tabip yüzbaşıya kader piyangosunda, Hicaz'ın Yanbuğ kasabası çıktı”(T.T.A., 640290).

Hicaz'a gitmek için hazırlık yaptığı sırada İstanbul'da iki veba vakası görülünce II. Abdülhamit tarafından salgın hastalıklar üzerine araştırma yapması için bir dönem Hindistan'a gönderilmiştir. Bombay civarında Parel'de Pasteur'ün talebelerinden Haffkine laboratuvarında bir buçuk sene kadar veba üzerinde araştırma yapmıştır (T.T.A., 640286). Hindistan'dan döndükten sonra bir süre Besim Ömer Paşa'nın açtığı bir doğumevinde çalışmıştır (Çelik & Öncel, 2008, 160).

22 Kasım 1903 tarihinde Beyrut Askerî Hastanesi'ne tayin edilmiştir. Burada Jön Türkler ile alaka kurduğu iddiasıyla tutuklanarak Erzurum'a gönderilmek suretiyle sürgün cezası almıştır. Hayatının tehlikeye gireceği endişesiyle hapisten kaçarak Mısır üzerinden Paris'e geçmiştir. Paris'e gittiğinde kendisini geliştirmek amacıyla yeniden tıp eğitimi almaya başlamıştır(T.T.A., 640290). Bu sürede Fransa'nın tanınan hekimlerinden biri olmuştur. Paris'te bulunduğu dönemde Mareel Labbe'nin asistanlığını yapmıştır. Ayrıca Fernand Widal'ın yanında laboratuvar yöntemlerinin kliniğe tatbiki eğitimi almıştır. Bunun yansısı F. Bezancon'ta bakteriyoloji, Roussy'den anatomi-patoloji, Leon Bernard'dan tüberküloz, Jeanselma'ndan zührevi hastalıklar, Nobecourt'dan çocuk hastalıkları, Cantonnet'dan oftalmoloji, Eecart'dan

gastroenteroloji ve gastropatoloji, Bensaude'dan Proctologie, Villoret'den hidroklimatoloji derslerini alarak ilgili konularda sertifikalarını almıştır (Ataç, 2007, 407).

Paris'te bulunduğu sırada yalnızca tıp eğitimi almakla kalmamış siyasi faaliyetlere de devam etmiştir. 1904 yılında Paris'e kaçarken tanıştığı Mahmut Celaleddin Paşa vasıtasıyla Jön Türk hareketine katılmıştır. 1907 yılında Paris'te yapılan Jön Türk kongresinde de bulunmuştur. (Kaan, 2019, 11). Nihat Reşat Bey, Lozan Konferansı öncesinde İsmet Paşa ile Paris'te bir araya gelerek Ferit Tek ile birlikte İtilaf Devletleri hakkında ona bilgi vermiştir (Şimşir, 1973). Lozan Konferansı'nın inkıtaa uğramasıyla Türkiye'ye dönmeyip Lozan'da kalarak Türkiye lehine propaganda yapmakla görevlendirilmiş ve bu görevi başarıyla ifa etmiştir. Bu süreçte Lozan Üniversitesi'nde "Türkiye ve meseleleri" isimli konferansı büyük ilgi görmüştür. Yine bu bağlamda Kurban Bayramı münasebetiyle bir kutlama töreni tertiplenerek basın ve kamuoyunun dikkati çekilmiştir (Erez, 1970, 28). Lozan sonrasında Türkiye'ye dönen Belger burada eski görevine dönmesi mümkün olmayınca tekrar Paris'e dönerek hekimlik yapmış ve eğitimine devam etmiştir. 1936 yılında kendi deyimiyle Atatürk onu hatırlayınca kadar Paris'te kalmıştır. 1936 yılında Atatürk'ün çağrısıyla Türkiye'ye dönmüştür.

1937-1940 yılları arası Yalova Kaplıcalarında görev yapan Nihat Reşat Bey, bu kaplıcaları Avrupa standartlarında bir tesise dönüştürmüştür (T.T.A., 515175). 1938 yılında Tıp Fakültesi'nde profesörlüğe yükseltilmiştir. 1944 yılında İtalyan Hastanesi Mes'ul Müdürü ve Dâhiliye Şefliği görevinde bulunmuştur. 1949 yılında İstanbul'da toplanan Beynelminel Patoloji Kongresi'ne başkanlık etmiştir (TBMM, *Tercüme-i Hal Varakası*, Devre 9, Dosya No 1706). Aynı yıl Fransa Hükümeti tarafından Lejyon Donor (Legion d'Honneur) nişanı ile ödüllendirilmiştir (Akşam, 15.11.1949). Ayrıca 1950 yılında İstanbul Meb'usu, Demokrat Partinin ilk hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, bakanlıktan istifa ettikten sonra 1950 de Kızılay başkanı, 1951 yılında Kızılay ve Kızılhaç Birliği Başkan Vekili, 1953 yılında Avrupa Konseyi Türk Delegasyonu Üyesi olarak çalışmalarını sürdürmüştür (T.T.A., 640286).

Dr. Nihat Reşat Bey, Atatürk'ün hastalığının teşhisinden ölümüne kadar başucunda bulunmuştur (Ünaydın, 1959, 11). Atatürk'ü ilk defa 1937 yılı Haziran ayında Yalova'da muayene etmiştir (Aydın, 2016, 179). Bu muayenede Siroz hastalığına dair bir bulgu olmadığını belirtmiştir. Ancak 8 ay sonra yine Yalova'da yapılan muayenede karaciğerindeki rahatsızlığı tespit etmiş ve tedaviye başlamıştır. Savarona yatında kalırken Dr. Neşet Ömer ile birlikte Atatürk'ün tedavisini yapmıştır (Kocatürk, 1999, 579).

Nihat Reşat Bey, 9. Dönem İstanbul milletvekilliği, Temsilciler Meclisi 1. Dönem Devlet Başkanlığı temsilciliği, kurucu meclis 1 dönem üyeliği ve Mayıs 1950’de Menderes kabinesinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevlerinde bulunarak TBMM’nde yer almıştır (*TBMM, Tercüme-i Hal Varakası*, Devre 9,Dosya No 1706). İyi derecede İngilizce, Fransızca ve Arapça bilen Nihat Reşat Belger 29 Eylül 1961 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir (Cumhuriyet, 1.10.1961). Ölmeden önce kız kardeşine şöyle demiştir:

“Yazmakta olduğum hâtıralarımı bitiremediğim için çok müteessirim! Ne tuhaf şey, tam 80 yıl sürmüş, bizdeki yaşama ortamına göre uzun sayılacak bir ömür dolup, bitiyor da, onun yaşadığı hâtıralar bir türlü bitmiyor. Nasıl bitsin, mükemmel yaşanmış şerefli bir ömrün hâtırası bu...”(TTA, 640290)

Eserleri

Tıp bilimine kazandırdığı başlıca eserleri şunlardır: (T.T.A., 640286)

1. Contribution du diagnostic précoce du cancer de l'estomac (Radioscopie et cytologie). Thèse de doctorat en médecine, Paris 1916.
2. Etude de la sécrétion externe du pancréas dans le diabète sucré (Archives des maladies de l'appareil digestif et de la nutrition 1926) En collaboration avec M. Labbé.
3. L'évolution de l'appareillage et de la technique en actino-thérapie (Revue d'actinologie et de physio-thérapie) 1931 en collaboration avec le Dr. Dufestel.
4. La colite à lamblia chez l'enfant (congrès des colites de plombières 1935) en collaboration avec M. Labbé.
5. Syndrome douloureuse de la fosse iliaque droite, appendicite chronique et colites et cure de plombières (Congrès des colites de plombières 1935).
6. La psychothérapie dans le traitement du colites (Congrès des colites de plombières 1935).
7. Le traitement de la constipation chronique habituelle (Monaco Méditerrané medical 1935).
8. Hydroclimatologie kürsüsü açış dersi, Tıp Fakültesi Mecmuası 1939.
9. Un cas d'ostéopathie rare Pseudo-fracture spontanée-maladie de Milkman (Société médicale des Hôpitaux de Paris 1942).

10. Polype de l'intestin grêle ayant évolué sous le masque d'une colite / et finalement révélé par une invagination intestinale. (Centenaire de la société médicale des Hôpitaux de Paris.)
11. Bursa Kaplıcaları. Bursa (.Yapı Kredi Bankası tarafından neşrolunan Revue).
12. Milkman sendromu. Türk Tıp Cemiyeti.
13. Lekeli humma aşısı (Pratik Doktor) Dr. Gilman'la beraber 1943. Gıda, rejim, hastalık. Üniversite serbest konferanslarından, 1943.
14. Yalova Termal kürü. Tıp Fakültesi Mecmuası, 1943.
15. Pasteur, İlimde bir Tanrı. (İpek mecmuası, Bursa 1944).
16. Pénicilline tedavisi ile iyi olan bir endocarditis lenta vak'ası. (Anadolu Kliniği 1945).
17. Klinikte karaciğer kifayetsizliği (Türk Tıp Cemiyeti Bülteni 1946).
18. Sténose cancéreuse serrée du pylore, forme clinique exceptionnelle à évolution absolument silencieuse. (Archives des maladies de l'appareil digestif et de la nutrition 1946.)
19. Termal suları hakkında pratik malûmat (Belediye ve iller dergisi, 1948).

Siyasi Hayatı

Nihat Reşat Bey, hekimliğinin yanı sıra toplumsal ve siyasi meselelere de ilgi duymuştur. Beyrut'tayken Jön Türklerle bağlantı kurmuş, hatta bu sebeple Erzurum'a sürgün edilme cezası almıştır. Bu arada Avusturya Konsolosu ile bağlantı kurarak Avusturya vapuruyla Kıbrıs üzerinden Paris'e kaçmıştır. Paris'te Damat Mahmut Celaleddin Paşa ve onun iki oğlu ile tanışmıştır. Burada "Le Play" sosyoloji akımından etkilenmiştir. Bu vesile ile Prens Sabahattin öncülüğünü yaptığı "*Teşebbüs-ü Şahsi ve Âdemi Merkeziyet*" fikrinin önemli savunucularından olmuştur. İstanbul'da bulunduğu dönemlerde Çenberli Taş'ta bulunan Muallimler Birliği binasını sıklıkla ziyaret ederek burada konferanslar vermiştir. Prof. Dr. Bedi Şahsuvaroğlu'nun ifadesiyle; *fizik yapısı, ahenkli sesi, belâgati, lisana hâkimiyeti ve geniş görgü ve bilgisi ile insanlara kolayca tesir edebilen bu genç hekim kendisini vatana hizmete hazır ve yeterli gördüğü içindir ki siyaseti bu yolda bir vasıta olarak kullanmak istiyor ve ölünceye kadar da bu fikrine sadık kalıyor*"(T.T.A., 640286) idi.

Bu düşüncelerle, Ahrar fırkası, Demokrat Parti, Hürriyet Partisi ve son olarak Memleketçi Parti ile sıkı ilişki içinde olmuştur. Fakat Memleketçi Partiye fiilen üye olmadığını yalnızca arkadaşları tarafından bu parti ile ilgisi varmış yönünde bir algı

oluşturulduğunu açıklamıştır. Demokrat Parti'nin programının iktisadiyatta ve maarifte şahsî teşebbüsçülüğe hamle vermek için uygun olduğunu düşünmüştür (T.T.A., 515176).

Demokrat Parti İstanbul il yönetimine girince çalıştığı İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı *“öğretim üyelerine kanunen verilmiş olan vazifelerle olmayacağını, böyle bir faal parti vazifesinin üniversiteler Kanununun gerek laf ısı ve gerek ruhuna aykırı düşeceğini ve evvelce, kendisinin de dâhil bulunduğu Fakültemiz Yönetim Kurulunca ittihaz edilmiş bir karar dolayısıyla mümasil mesele hakkında iştiham taayyün eylediğini mülahaza ederek Üniversite Profesörlüğü ile Parti Başkanlığının kabili telif vazifeler olamayacağına karar vermiştir”*. Bu karar üzerine Demokrat Parti İstanbul il başkanlığından istifa etmiştir.(T.T.A., 637237).

Fakat daha sonra Adnan Menderes'in davetiyle Demokrat Parti 9. Dönem İstanbul milletvekili olarak seçilmiştir. Temsilciler Meclisi 1. Dönem Devlet Başkanlığı temsilciliği, Kurucu Meclis 1. dönem üyeliği görevlerinde bulunarak TBMM'nde çalışmıştır. 22 Mayıs 1950 tarihinde Adnan Menderes tarafından kurulan kabinede Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevine getirilmiştir (TBMM, 2010, 567). Bakanlık görevinde uzun süre kalmayarak 20 Eylül 1950 tarihinde istifa etmiştir (Resmi Gazete 20.09.1950).

Mecliste çok fazla aktif olmayan bir izlenim bırakan Nihat Reşat Belger meclis kürsüsünden bütçe (TBMMZC 1/1/6, 377) ve anayasa tasarısı (TBMMZC T.M., 1/ 3/43, 154), sıhhi ucuz evler kanunu (TBMMZC, 9/4/36. , 447), konularında söz alarak görüşlerini ifade etmiştir. Yine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı döneminde salgın hastalıklar ile ilgili mecliste bilgilendirme çalışmaları yapmıştır (TBMMZC, 9/ 1/ 13, 259-261). Temsilciler Meclisi'nde 1.Dönem Devlet Başkanlığı Temsilcisi olarak seçim kanunu (TBMMZC T.M., 1/2/ 38, 558-559) ve anayasa tasarısı (TBMMZC T.M., 1/3/ 43, 154) konularında mecliste konuşma yapmıştır. Meclis kürsüsüne 2 teklif, bir takrir, 15 kez de söz almak suretiyle çıkmıştır.

Diplomatlığı

Nihat Reşat Bey bir vatansever olarak memleketini ilgilendiren konularda çalışmaktan geri durmamıştır. Genç yaşına rağmen çeşitli uluslararası toplantılara Osmanlı Devleti'ni temsilen katılmıştır. 1912 yılında Washington'da toplanan Uluslararası Kızılhaç kongresinde Osmanlı Devleti Hilâl-i Ahmer (Kızılay) temsilcisi sıfatıyla bulunmuştur (Terzioğlu, 1998, 44). Nihat Reşat Bey'in Paris'te bulunduğu dönemlerde Osmanlı Devleti oldukça zor bir dönemden geçmekteydi. 1919 yılında Paris'te toplanan Avrupalı Devletler İzmir ve çevresinin Yunanlılara verilmesi için çalışmalar yapıyordu (Budak, 2017, 106). Konferansta Osmanlı Devleti adına olumsuz propagandalar yapıldığını gören Nihat Reşat Belger bu durumdan rahatsız olmuştur. Bu

ağır koşullar altında, yayınlar yaparak ve toplantılar düzenleyerek kamuoyunu lehimize çevirecek etkinliklerde bulunmaya karar vermiştir(Koçu, 1961, 2).

Paris Barış Konferansı'nda alınan karar gereği Yunanlılar 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e asker çıkarmışlardı. Ancak Yunanlılar işgalin sınırlarını daha da genişletmişlerdi (Gökçen, 2016, 1). Bu arada, işgal sırasında yaşanan haksızlıklar, kanlı olaylar, katliam haberleri, Anadolu halkının galeyana gelmesi ve direniş göstermesi İtilaf Devletlerini harekete geçirmişti. Batı Anadolu'da meydana gelen işgalin incelenmesi için Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri İzmir'e geldiler. Yunan ordusunun haksız uygulamalarına ve taşkınlıklarına şahit oldukları gibi, İzmir ve çevresinde Türklerin çoğunlukta olduğunu görüp sonucu kendi hükümetlerine bir rapor ile bildirmişlerdi. Ama bu rapor gizli tutulmuştu. Ancak, Nihat Reşat Bey, raporu ele geçirdikten sonra bir kopyasını Ankara'ya ulaştırmış, bir kopyasını da Bab-ı Ali'de Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa'ya ileterek Paris'e gitmiş ve raporun kamuoyunda yayınlanmasıyla ilgili girişimlerde bulunmuştur(T. T. A., 515737).

Nihat Reşat Bey Paris'e gidince Osmanlı aleyhine yapılan propagandaları engellemek için İtilaf Devletleri'nin Yunan işgali ile ilgili raporunu ve aynı zamanda Yunanlıların İzmir ve çevresinde yaptıkları mezalimi anlatan "*İzmir'de Rumlar: Vahşet ve Zulümlerine Dair Yeni Deliller*" başlıklı kitabını yayınlamıştır. Fransızca olarak beş bin adet basılan bu kitabı barış konferansı delegelerine, gazetecilere, İngiltere ve Fransa Millet Meclislerine ve Senatolarına dağıtmıştır. İşgale uğrayan İzmir ve çevresinin gerçek demografik yapısının da sunulduğu 65 sayfadan oluşan bu eserde orijinal raporlar ve mektuplar da vardır (Koçu, 1961, 2).

Nihat Reşat Bey, bunun yanında bu propaganda faaliyetlerine devam etmek üzere Paris'te bir istihbarat bürosu kurmuş ve on beş günde bir çıkan Echo de l'Orient adında bir dergi yayınlamaya başlamıştır (Terzioğlu, 1998, 45). Ankara hükümeti de Nihat Reşat Bey 'in çalışmalarını takdirle karşılamıştır.

21 Şubat-12 Mart 1921 tarihlerinde Londra' da düzenlenen konferansa İstanbul ve Ankara hükümetleri ayrı ayrı davet edilmişlerdir. Nihat Reşat Bey 'in de Anadolu delege heyetinde yer aldığı Birinci Londra Konferansı'nda, konferans başkanı Lloyd George tarafından ilk söz İstanbul Hükümeti delegasyonu başkanı olan Tevfik Paşa'ya verilmişti. Tevfik Paşa da(Budak, 2017, 105):

"Söz asıl milletvekillerine aittir. Binaenaleyh Anadolu Heyetine söz verilmesini teklif ve rica ederim (Kürkçüoğlu, 1978, 168)" diyerek sözü Ankara heyetine bırakmıştır.

Bunun üzerine Anadolu heyeti adına Nihat Reşat Bey kürsüye çıkarak konuşma yapmıştır. Güçlü uslubu ile kongreye katılanlara tesir etmiştir. Konuşması bitince

Fransa Heyeti Başkanı Aristidi Brian, Nihat Reşat Bey 'e “Sizi tebrik ederim. Bu gün memleketiniz için tarihi bir görev yerine getirdiniz. Sizi dinlerken heyetinizin Fransa'dan bir uzman aldığını zannetmiştim. Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim” demiştir (Çelik &Öncel, 2008, 161).

İkinci Londra Konferansı'nda da Ankara delegasyonunda görev almıştır (TBMM, Tercüme-i Hal Varakası, Devre 9, Dosya No 1706). Birkaç ay sonra Bekir Sami Bey, Türkiye-Suriye sınırının belirlenmesi, Fransa'nın işgal ettiği yerlerden çekilmesi ve Fransa ile barış anlaşması imzalanması konusunda girişimlerde bulunmak üzere Mustafa Kemal tarafından Paris'e gönderilmiştir. Nihat Reşat Bey, Fransa Dışişleri Bakanı Briand ile Bekir Sami Bey'in görüşmelerini organize etmiştir(Terzioğlu, 1998, 45). Bekir Sami Bey ile birlikte katıldığı bu görüşmeler neticesinde, Fransa'nın Güneydoğu Anadolu'dan çekilmesiyle ilgili anlaşma taslağı hazırlanmış ve 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara İtilafnamesi imzalanmıştır. Bu süreçte Türkiye Büyük Millet Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkanı Celalettin Arif Bey'in, Fransa eski Cumhurbaşkanı ve senato başkanı Poincare ile görüşmesini de Dr. Nihat Reşat Belger sağlamıştır (Koçu, 1960,2).

Diğer taraftan Londra' ya gelerek Avam Kamarası'nda kürsüye çıkıp Misak-ı Milli'yi anlatmış ve Yunanlıların iddialarını belgeler ve delillerle çürütmüştür. Atatürk tarafından Londra' ya gönderilen Ali Fethi Bey'e (Okyar) de müşavirlik yapmıştır (Çelik &Öncel, 2008, 161). Dr. Nihat Reşat Belger, Lozan Konferansının birinci dönemine, Türk heyetinin siyasi müşaviri ve Paris basın temsilcisi, ikinci bölümüne basın ve istihbarat müdürü sıfatıyla katılmıştır (Karacan, 2017, 47). 24 Temmuz 1923 tarihinde barışın imzalanmasından sonra Lozan heyeti ile birlikte Ankara'ya dönmüştür. Nihat Reşat Bey'e Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü teklif edilmiş ancak kendisi bu görevi kabul etmemiştir. Doktorluk yapmak istediğini söyleyerek eski görevine iadesini istemiştir(Guraba Hastanesi Dâhiliye Şefliği)(Özer, 1996, 2). Bu isteği gerçekleşmeyince Paris'e dönmüş ve 1936 yılında Atatürk onu geri çağırana kadar yurt dışında kalmış ve hekim olarak çalışmıştır.

Tıp Doktorluğu

Nihat Reşat Belger, tüm dünyaca tanınan dönemin en önemli hekimlerinden birisidir. Tıp alanında çok önemli hizmetlerde bulunmasının yanı sıra Türkiye'yi bu alanda birçok uluslararası organizasyonda temsil etmiştir. Askeri Tıbbiye'den mezun olduktan sonra birtakım olaylara karıştığı gerekçesiyle Hicaz'a sürülmüştür. Buraya gitmek için hazırlık yaptığı sırada bulaşıcı hastalıklar ile ilgili araştırma yapmak üzere Hindistan'a gönderilmiştir. Hindistan'dan döndükten sonra kısa bir süre İstanbul'da çalışmıştır. Daha sonra 1903 yılında Beyrut'a tayin edilmiştir. Burada siyasi suç işlediği gerekçesiyle sürgün cezası alınca (TBMM, Tercüme-i Hal Varakası, Devre 9,Dosya No

1706) kaçarak Paris'e geçmiştir. Paris'e kaçmak O'nun tıp eğitimi konusunda kendini geliştirmesine vesile olmuştur. Burada yeniden tıp eğitimi almaya başlamıştır. 1906-1907 arasında Salpetrier hastanesinde nöroloji ve psikoterapi üzerine çalışmıştır (Çelikel&Öncel, 2008, 160).

1907-1908 yılları arasında Laannec Hastanesi'nde çalışmıştır. 1908-1909 arasında bir yıl süre ile Dubois Hastanesi'nde Gastroenteroloji eğitimi almıştır. 1909-1910 yılları arasında bu hastanede dâhili hastalıklar üzerine çalışmıştır. 1910-1911 yılları arasında Pitie Hastahanesinde, 1911-1912 yılları arasında da Boucicaud Hastanesi'nde görev yapmıştır. Nihat Reşat Bey Fransa'da bulunduğu 1912 senesinde Washington'da düzenlenen Uluslararası Kızılhaç Kongresi'nde Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetini temsilen bulunmuştur. 1914-1915 yılları arasında Pitie Hastanesi'nde Radyoloji laboratuvarında çalışmıştır. 1916'dan 1917'ye kadar Cochin Hastanesi'nde çalıştıktan sonra, 1917'den 1918'e kadar Cochin Hastanesi'nde enfeksiyon hastalıkları üzerine araştırmalar yapmıştır (Çelikel&Öncel, 2008, 160).

1916 yılında mide kanserinin yeni metodlarla erken teşhisi konulu doktora tezi ile tıp doktoru unvanı almıştır (Terzioğlu, 1998, 299). Tıp doktoru unvanını aldıktan sonra Paris'te hocası Dr. Enriguez ile çalışmaya devam eden Belger artık Fransa'nın saygı duyulan hekimlerinden biri olmuştur. 1919'da İstanbul'a dönerek Gureba Hastanesi'nde Dâhiliye Şefliği görevine getirilmiştir. Lozan görüşmeleri sonrasında bu göreve tekrar getirilmek isteyince oraya başka biri atandığını kendisinin Basın Yayın Umum Müdürlüğüne atanabileceği Sıhhiye Vekâleti tarafından bildirilmiştir. Bu duruma çok üzülen Belger, tekrar Paris'e dönmüştür. Reşat Ekrem Koçu ile yaptığı bir röportajında bu kırınglığını şöyle ifade etmiştir: (Koçu, 1961, 2)

“Ben Pariste ve Londrada dolaşırken... yine oralara gideyim bari dedim, kırılmış bir kalb ile Paris'e gittim, ve 1936 da Atatürk'ün beni hatırlıyacağı zamana kadar arada kaldım, hekimlik yaptım.”

1928-1929 yılları arasında Mısır'a giderek Kahire'de bir muayenehane açmıştır. Buradan tekrar Paris'e dönen Belger, 1931-1933 yılları arasında St, Antoine Hastahanesi'nde çalışmıştır. 1934-1936 yılları arasında Paris Tıp Fakültesi Cochin Hastahanesi'nde hocası Marcel Labbe ile birlikte çalışır. Bu sürede Plombieres Kaplıcaları'nın danışman hekimliğini de yapmıştır (Çelikel&Öncel, 2008, 161).

1936'da Türkiye'ye dönen Nihat Reşat Bey, Atatürk tarafından Yalova Kaplıcaları işletme müdürlüğüne ve mütehassıs hekimliğine getirilmiştir (T.T. A., 515175). Kaplıcanın her türlü tıbbi düzenlemesiyle görevlendirilen Nihat Reşat Belger, kaynaktan çıkan sıcak suların bentlenmesini sağlamış ve modern tedavi yöntemlerinin uygulanmasını gerçekleştirmiştir. 1938'de Atatürk'ü muayene ederek hastalığına ilk kez siroz tanısı koymuştur (Akçiçek, 2000, 179).

Atatürk'ün vasiyeti uyarınca, 1938'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kurulan Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü profesörlüğüne atanmıştır(T.T.A., 637334). Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde kısa bir süre sağlık ve sosyal yardım bakanlığı yapmıştır (23 Mayıs – 20 Eylül 1950). 1950'de Kızılay Derneği başkanlığında, 1951'de de Kızıllaç Dernekleri Birliği başkan vekilliğinde bulunmuştur(Terzioğlu, 1998, 298).

Çeşitli uluslararası hidroklimatoloji kongrelerine katılmıştır. Nihat Reşat Belger, 1953'te Paris Tıp Akademisi'ne üye seçilmiştir. Cenah İsmail Paşa ve Âkil Muhtar Özden'den sonra bu akademiye seçilen üçüncü Türk üye olmuştur. Mide-bağırsak hastalıkları, mide kanserinin erken tanısı, şeker hastalığında pankreas salgısı, kolit, bağırsak kanseri, ender görülen kemik hastalıkları konusundaki araştırma ve yayınları nedeniyle 1957'de kendisine Sorbonne Üniversitesi tarafından onur doktoru unvanı verilmiştir(Çelikel&Öncel, 2008, 161). Mustafa Kemal Atatürk'ün “Beni Türk Hekimlerine emanet ediniz” sözünü söylemesinde Nihat Reşat Bey'in etkili olduğu birçok tarihi vesikada geçmektedir (Özer, 1996).

SONUÇ

Nihat Reşat Belger, Mustafa Kemal Atatürk'e ilk kez siroz teşhisi koyan ve onun tedavisinde Yalova'dan başlayarak son anlarına kadar yanında olan, doktor kimliğinin yanı sıra diplomat ve milletvekili olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne hizmetlerde bulunmuş önemli bir isimdir. Paris Barış Konferansı'nda Türk Heyeti adına konuşma yapmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş belgesi olarak kabul edilen Lozan Barış Antlaşmasında müşavir ve basın sorumlusu olarak görev yapmıştır. 9. Dönem İstanbul milletvekilliği, Temsilciler Meclisi 1. Dönem Devlet Başkanlığı temsilciliği, Kurucu Meclis 1 dönem üyeliği görevlerinde bulunarak TBMM'nde de yer almıştır.

Nihat Reşat Belger tıp alanında dünyaca tanınan dönemin en önemli hekimlerinden birisidir. Tıp alanında çok önemli hizmetlerde bulunmasının yanı sıra Türkiye'yi bu alanda birçok uluslararası organizasyonda temsil etmiştir. Atatürk'ün vasiyeti uyarınca, 1938'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kurulan Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü profesörlüğüne atanmıştır. Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde kısa bir süre sağlık ve sosyal yardım bakanlığı yapmıştır. Bir süre Kızılay başkanlığı görevini de yürütmüştür.

Nihat Reşat Belger diplomasi alanında da Türkiye Cumhuriyeti'ne önemli hizmetlerde bulunmuştur. Paris Görüşmelerinde yapmış olduğu konuşmalar ve temaslar yabancı devlet adamlarının dahi dikkatini çekmiştir. Lozan Görüşmelerinin birinci ve ikinci evrelerinde özveri ile çalışmıştır. İsmet Paşa'nın Lozan öncesindeki Fransa seyahatinde yanında bulunmuştur. Bu alanda Mustafa Kemal Atatürk'ün ve İsmet Paşa'nın en güvendiği isimlerden olmuştur.

Dr. Nihat Reşat Belger tıp doktoru, diplomat ve siyasetçi olarak önemli görevlerde bulunmuş, yaptığı hizmetler ve ortaya koyduğu eserlerle Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi ve sosyal gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi 1.Dönem 1.Cilt 6. Birleşim- Sayfa 377.

TBMMZC 9.Dönem 1.Cilt 13. Birleşim- Sayfa 259-261.

TBMMZC 9.Dönem 4.Cilt 36. Birleşim- Sayfa 447.

TBMMZC Temsilciler Meclisi 1.Dönem 3.Cilt 43. Birleşim- Sayfa 154.

TBMMZC T.M., 1.Dönem 2.Cilt 38. Birleşim- Sayfa 558-559.

TBMM, Tercüme-i Hal Varakası, Devre 9,Dosya No 1706.

İstanbul Şehir Üniversitesi E-Arşivi Taha TOROS Arşivi Nihat Reşat Belger Dosyası

T.T.A., 515175

T.T.A., 640290

T.T.A., 515176

T.T.A., 637237

T.T.A., 515737

T.T.A., 640286

Sürelî Yayınlar ve Ansiklopediler

Akşam, 15.11.1949

Cumhuriyet, 1.10.1961

Cumhuriyet, 27.07.1973

Cumhuriyet, 17.11.1996.

Türk Ansiklopedisi, Cilt 6, Ankara 1953, s. 67.

Resmi Gazete 20.09.1950

Telif Eserler

Akçipek, E.(2000). “Atatürk’ün Sağlığı, Hastalıkları ve Ölümü”, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılamamış Doktora Tezi, İstanbul.

Ataç, A. (2007). “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Askeri Tıbbiyede Yetişen Üsküdarlı Hekimler”, Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V/II, İstanbul: Ofset Matbaacılık

Aydın, M . (2016). Atatürk’ün Son Hastalığı. *Belgi Dergisi* , (12) , 176-20. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/tr/pub/belgi/issue/35061/388897>

Budak, M. (2017). Paris Barış Konferansı Sürecinde (22 Mart-10 Nisan 1922) İtilâf Devletlerine Sunulan Batı Trakya Hakkında İki Muhtıra, *Türkiyat Mecmuası*, c.27/2, 101-117.

Çelik N., Ö. ÖNCEL,(2008) “Hekim Siyasetçi ve Diplomat Olarak Dr. Nihat Reşat Belger”, *Türkiye Klinikleri Med Ethics*, 16, 159-165.

Erez, N.(1970). “Lozan Konferansı ve İsviçre Halkoyu”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın*, 34.

Gökçen, S. (2016). “Milli Mücadele’de Yunan İşgallerinin Genel Karakteri”, www.ctad.hacettepe.edu.tr > 4.pdf, Erişim Tarihi: 24.03.2020

Kaan, O. (2019). Türk Siyasi Tarihi’nde Jön Türk Kongreleri, *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4, 2-19.

Karacan A. N.(2014). Lozan, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Kocatürk, U.(1985) Atatürk’ün Hastalığı, Son Günleri. Ve Ölümü Hakkında. Prof. Dr. Nihat Reşat Belger’in Notları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt: I/Sayı: 2*.

Koçu, R.E. (1961). Diplomat Belger, Cumhuriyet Gaztesi, s.2.

Kürkçüoğlu, Ö. (1978). *Türk-İngiliz İlişkileri (1919-1926)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Rıza Nur. (2008), *Lozan Hatıraları*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Terzioğlu, A. (1998). Prof. Dr. Nihat Reşat Belger’in Bir Hekim ve Diplomat Olarak Türkiye Cumhuriyeti’ne Hizmetleri, *Bilge Dergisi*, Ankara, s. 44-48.

Terzioğlu, A. (2003). Cumhuriyet Dönemi Türk Tıbbına Ve Tıp Eğitimine Kısa Bir Bakış, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/9950>, erişim tarihi: 15.03.2020.

Ünaydın, R. E. (1959). *Atatürk'ün Hastalığı Profesör Dr. Nihad Reşad Belger'le mülâkat*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

EKLER:

Ek 1: Nihat Reşat Belger

Ek 2 : Nihat Reşat Belger'in Hal Tercümesi

Seyahat	İstanbul	İlim rütbesi	Tıp Doktoru
Adı	Nihat Reşat	Mektebi ve yurdu	İstanbul Tıp Fakültesinde Profesör
Soyadı	Belger	Evlilik olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evlidir, Çocuğu yoktur.
Bahasına ve emsalının adı	Reşat, Fikriyer	Seyahat emsalının adı	İstanbul Tıp Fakültesi Profesörlüğü
Doğduğu yer	İstanbul	Mevceki deplasmanından önceki emsalının adı	
Doğum tarihi	1882	Evlilik dönemi de Mültevelinin seyahatı ne zaman yerleşti	
Öğrenim	Yüksek Tıp Fakültesi	Seyahat emsalının tarihi	17.5.18.5.1950
Bildiği diller	Fransızca, İngilizce	Kaç oya Millet vekili seçildiği	845332
Nede uzmanlığı olduğu	Dahili Hastalıklar Uzmanı	Tutanağının Ka mütadisi emsalının tarihi	5.6.1950
Eserleri	Siyasi eserler, Tıbbi neşriyat	Mevceki tarihine tarihi	20/5/1950

1706
9. dönem

Olumluk (Kısaca)

1316 da ankeri tabibiyesinden yuzbaşı rütbesiyle doktor çıktın. Bir sene sonra veba ve kolera hastalıkları hakkında tetkikatta bulunmak üzere Hindistan'da Bombay'a gönderildin.

Bir buçuk sene sonra İstanbul'a avdestinde Berut Askeri Hastanesi Hekimliğine tayin edildin, fakat Berut'a vasil olur olmaz tevkif edildin, Berut'dan Frumun'a kara yolu ile sevk edilmeğin için verilen emri sultanı üzerine Berut'dan kagarak Paris'e gittin.

Paris'de yeniden tıp tahsil ettin ve diploma aldın.

1912 de Hilâil Akmer tarafından Vasington'da toplanan 9 uncu Kızılbaş konferansına muhakhas olarak gittin.

1920 de Londra'da toplanan 9 ark işleri konferansına muşavir olarak iştirak ettin.

1921 de Londra'da toplanan ikinci Şark işleri konferansına dahi muşavir olarak iştirak ettin.

1922-1923 de Lozan konferansında Matbuat Müdürü ve Siyasi Muşavir idin.

1937 den 1940 a kadar Yalova Kaptancılığı Müdür ve Seraskihisi oldun.

1938 de Tıp Fakültesi İatroklimatoloji Terapotik kürsüsüne Profesör seçildin.

1949 da İstanbul'da toplanan Beynelmilel Patoloji Kompart kongresine başkanlık ettin.

Aynı sene Fransa Hükümeti bana Lejyon Onor nişanının Office rütbesini verdi.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde D.P. tarafından aday gösterilerek İstanbul Milletvekili seçildin.

22 Mayıs 1950 de Adnan Menderes tarafından kurulan kabinede Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına intihap olundun.

Nihat Reşat Belger